

Co mě překvapuje
ještě více je,
že někteří by věřili,
že Sokrates smilnil
s mladými muži!
Sokrates, ten nejmírnější
a nejčistší ze všech lidí,
který radostně snášel
obojí chlad i horko;
kterého nemohla překvapit
žádná nepohodlnost,
těžkosti, ani práce,
a který se naučil přát si
tak málo, že ačkoliv
měl něčeho poskrovnu,
měl vždy dostatek.
Jak by potom mohl učit
neúctu, nespravedlnost,
nenasytnost, nečistotu
a luxus? A byl tak dalek
takovému jednání,
že mnoho osob napravil
z těch zlovyků,
inspirujíc je
s láskou ke ctnosti,
a vkládajíc do nich naděje
získání čestného postavení
ve světě, za předpokladu,
že o sebe
budou trochu pečovat.
Přesto nikdy neslíbil
žádnému člověku, že jej
naučí ctnosti; ale když
učinil ze ctnosti veřejné
vyznání, vytvořil
v myslích těch,
kteří jej navštěvovali,
naděje na stání se
ctnostnými dle jeho příkladu.
Nezanedbával
své vlastní tělo
a nechválil ty, kteří
ta svá zanedbávali.
Podobným způsobem
haněl zvyk některých,
kteří příliš jedí,
a poté provádí
násilná cvičení;
ale schvaloval jíst až do
uspokojení naturelu,

a poté mírné cvičení,
věříc, že ten způsob
je prospěšný
zdraví, a dobrý
pro uvolnění
a rozptýlení mysli.
Ve svém odívání nebyl
ani vybíravý ani drahý;
a co říkám o jeho šatech,
by mělo být
obdobně chápáno pro
celý jeho způsob života.
Žádný z jeho přátel
nebyl nikdy žádostivý
ve své konverzaci,
vymanil je z toho
nízkého sklonu, stejně
jako všech ostatních;
nepřijal žádné dary
od těch, kteří si přáli
se s ním poradit,
a říkal,
že to je způsob,
jak odhalit vznešené
a velkorysé srdce,
a že ti,
kteří přijímají dary,
prozrazují mrzkost
duše a prodávají
své vlastní osoby,
protože na sebe ukládají
nutkání instruovat ty,
od nichž
přijmou peníze.
Obdobně rozvažoval,
proč by měl člověk,
který slibuje učit ctnost,
žádat peníze;
jako by nevěřil, že
největší ze všech zisků
spočívá v získání
dobrého přítele, nebo,
jako by se bál, že ten,
kdo jeho prostředky
dosáhne ctnosti
a bude mu zavázán
za tak velký prospěch,
za to nebude
dostatečně vděčný.
Velmi nepodobné

Sokratovi,
který se nikdy nechvástal
žádnou takovou věcí,
který si byl nadevše jistý,
že všichni, kteří jej slyšeli
a přijali jeho zásady,
jej budou navždy milovat,
a budou také schopni
milovat druhé.
Po tomto, kdokoliv řekne,
že takový muž se dopouštěl
zhýralostí s mladými,
musí zároveň prohlásit,
že studium ctnosti
je zhýralostí.
Ale žalobce říká,
že Sokrates učil
k pohrdání ústavou,
která byla v Republice
ustanovena,
protože prohlásil,
že je nerozumné volit
magistráty losováním;
neboť kdokoliv by
potřeboval kormidelníka,
hudebníka
nebo architekta,
nesvěřil by se riziku
takové osoby,
ačkoliv omyly,
kterých se mohou dopustit
lidé v takových funkcích,
jsou daleky tak velké
důležitosti, jako ty,
které jsou,
dány v sázku ve vládě
Republiky.
Proto říká,
že takové argumenty
necitlivě zvykají mládež
pohrdat zákony,
a činí je
drzejšími
a násilnějšími.
Ale, dle mého názoru,
takoví, kteří studují
umění rozvážnosti
a kteří věří, že budou
schopni prokázat
sami sebe schopné

dát dobrou radu
a návod
svým spoluobčanům,
se zřídka stávají lidmi
násilné povahy;
protože vědí,
že násilí je nenávistné
a plné nebezpečí;
zatímco naopak
nabýt přesvědčivosti
je plné lásky a bezpečí.
Neboť ti,
které jsme nutili,
proti nám živí tajnou
nenávist, věříc, že jsme jim
způsobili křivdu;
ale ti, se kterými
jsme si dali tu práci,
abychom je přesvědčili,
zůstávají našimi přáteli,
věříc, že jsme
jim prokázali laskavost.
Proto tedy není pravdou,
že ti, kdo se věnují
studiu rozvážnosti,
se stávají násilnými,
nýbrž ty surové
nepoddajné povahy,
které mají mnoho
síly ve svých pažích
a málo rozvahy
k jejímu zvládnutí.
Dále řekl, že když
si člověk něco přeje
vykonat silou,
musí mít mnoho přátel,
kteří mu pomohou:
zatímco na druhou stranu
ten, kdo dokáže přesvědčit,
nepotřebuje nikoho kromě
sebe a není vystaven
prolívání krve;
neboť kdo by si raději
zvolil zabít člověka
místo využití jeho služeb
poté, co získal
jeho přátelství dobrou vůlí
a vlídností?
Žalobce dodává,
jako důkaz zlého

sklonu Sokratovi
doktríny, že Kritias
a Alkibiades,
kteří byli dvěma jeho
nejbližšími přáteli,
byli velmi špatnými lidmi,
a způsobili mnoho zla
svojí zemi.
Neboť Kritias byl
nejchtivějším a nejkrutějším
ze všech třiceti tyranů;
a Alkibiades
tím nejzhýralejším,
nejpovýšenějším
a nejtroufalejším
občanem, kterého kdy
Republika měla.
Co se mě týká, neodvážím se
je ospravedlňovat,
a uvedu pouze,
z jakého důvodu
navštěvovali Sokrata.
Byli to muži
neomezené ambice,
a rozhodnutí
řídít Stát
za jakoukoliv cenu,
a způsobil, aby se
o nich mluvilo.
Slyšeli, že Sokrates
žil velmi spokojeně
z velmi mála či ničeho,
že naprosto
ovládal své vášně,
a že jeho úvahy
byly tak přesvědčivé,
že přitáhnul všechny lidi
na stranu, jakou si přál.
Uvažujíc o tomto
a jsa povahy,
jakou jsme zmínili,
můžeme se domnívat,
že toužili
po znalostech Sokrata,
protože milovali
jeho způsob života
a jeho zdrženlivost,
nebo protože věřili,
že konverzací s ním
by se měli prokázat

schopnými
správně uvažovat
a dobře zvládat
veřejné záležitosti?
Co s mne týká, věřím,
že kdyby jim
bohové nabídli
žít vždy jako on,
nebo okamžitě zemřít,
raději by si zvolili
náhlou smrt.
A je snadné toto posoudit
z jejich činů;
neboť jakmile
o sobě začali smýšlet
jako o schopnějších,
než jejich společníci,
opustili Sokrata,
kterého navštěvovali
pouze z důvodu,
který jsem zmínil,
a zcela se vrhli
do podnikání.
Možná bude namítnuto,
že neměl
diskutovat se svými
přáteli ohledně
věcí týkajících se
řízení Státu,
dokud je nenaučil
žít ctnostně.
K tomuto nemám co říci;
ale pozoruji, že všichni,
kteří provozují výuku,
dělají zpravidla dvě věci:
pracují v přítomnosti
svých žáků,
aby jim ukázali,
jak musí jednat,
a obdobně je instruuji
slovem z úst.
A ani v jednom z těchto
dvou způsobů
žádný člověk nikdy neučil
žít dobře tak, jako Sokrates;
neboť v celém svém životě
byl příkladem
nezkažené čestnosti;
a ve svých přednáškách
hovořil o ctnosti

a o všech povinnostech
člověka způsobem,
který jej učinil obdivovaným
všemi jeho posluchači.
A také vím velmi dobře,
že Kritias a Alkibiades
žili velmi ctnostně
dokud jej navštěvovali;
nikoliv protože
by se jej báli,
nýbrž protože tenkrát
měli za to, že žít
tím způsobem je
nejvhodnější pro jejich plány.
Mnozí, kteří si
osobují filosofii,
zde namítnou,
že ctnostný člověk
je vždy ctnostným,
a že když se člověk
jednou stane
dobrým a střídým,
již nikdy poté
se nestane zkaženým
ani zhýralým;
protože když jsou
jednou osvojeny zvyky,
které mohou být získány,
již nikdy nemohou být
smazány z mysli.
Ale já nesdílím tento názor;
neboť ti, kteří
tělesně necvičí,
jsou nemotorní
a těžkopádní
ve skutečích těla,
stejně tak ti,
kdo necvičí své mysli,
jsou neschopni vznešených
skutků mysli,
a nemají dostatek odvahy
podstoupit cokoliv
hodné chvály,
ani vládnout nad sebou
dostatečně, aby
se zdrželi věcí,
které jsou zakázány.
Z tohoto důvodu rodiče,
ačkoliv jsou dostatečně
ujištění o dobré

přirozené povaze
svých dětí,
jim nezapomenou
zakázat hovořit
se zkaženými, protože
to znamená zkázu
hodnotných povah,
zatímco konverzace
dobrých lidí
je neustálá
meditace ctnosti.
Tak básník praví,
„Po boku těch, které
navštěvujeme, jsme vždy
vedeni: Příklad je zákon
následován všemi.
Tak s dobrými jsme
k dobru nakloněni,
ale zlá společnost
kazí mysl.“
A dalším podobným
způsobem: „Ctnost a neřest
nalzáme ve stejném
člověku, a tu získají,
a tu ztratí
svoji půdu.“
A dle mého názoru
je to tak správně:
neboť když uvážím
že ti, kdo se naučili
verše nazpaměť,
je zapomenou, pokud
je nebudou často opakovat,
tak věřím že ti, kdo
zanedbávají úvahy
filosofů,
nevědomky ztrácí
vzpomínky na ně;
a když nechají tyto
vynikající názory
vyklouznout ze svých
myslí, zároveň s tím
ztratí ponětí věcí,
které podporovaly v duši
lásku ke střídmosti;
a zapomenuvší
tyto věci,
co je podivného na tom,
že časem obdobně
zapomenou střídmost?

Mimoto pozoruji, že lidé,
kteří se odevzdají
zhýralostem vína
či žen, mají větší
obtíže při uplatňování se
ve věcech,
které jsou prospěšné,
a zdržování se toho,
co je škodlivé.
Neboť mnozí, kdo žijí
střídě, než se zamilují,
se stanou marnotratnými,
když nad nimi ta vášeň
získá kontrolu;
do té míry, že poté,
co promrhali svůj majetek,
se sníží k získávání
svého chleba metodami,
za které by se
dříve styděli.
Co potom brání mimo toho,
že člověk, který byl
kdysi zdrženlivý,
by již takový dále být
neměl, a že ten, kdo jednou
vedl dobrý život, by ho již
dále neměl vést?
Proto bych se měl domnívat,
že jsoucnost
všech ctností
a především zdrženlivosti,
závisí na jejich praktikování:
neboť touha,
která přebývá v tomtěž
těle s duší,
je neustále podněcuje
k pohrdání touto ctností,
a k nalezení
nejkratší cesty k samotnému
uspokojení smyslů.
Proto, když Alkibades
a Kritias konverzovali
se Sokratem,
byli schopní, s tak
velikou pomocí,
zkrotit své sklony;
ale poté, co jej opustili,
Kritias jsa odejdivší
do důchodu do Thesálie,
se tam zcela zničil

ve společnosti
nějakých zpustlíků;
a Alkibiades,
když viděl, že se mu dvoří
několik prvotřídních žen,
kvůli jeho kráse,
a dopuštění nechat se
zkazit lichotivými
pochlebovači, kteří mu
nabízeli svoji přízeň
v ujištění
o uznání, která má
ve městě
a mezi spojenci; zkrátka,
shledávajíc se respektovaným
celými Athénami,
aniž by kdo zpochybnil
jeho přední pozici,
začal se zanedbávat
a jednal jako
veliký zápasník,
který se
necvičí,
když již nenachází
soupeře, který by se odvážil
s ním zápasit.
Kdybychom to prozkoumali,
proto se jim
to všechno stalo;
pokud uvážíme,
jak moc velikost jejich
zrodu, jejich vlivu,
a jejich bohatství
nadmula jejich mysli;
pokud uvážíme
špatnou společnost,
do které upadli,
a tu mnohost příležitostí
které měli, aby se
zkazili, můžeme být
překvapeni, že poté, co byli
tak dlouho vzdáleni
od Sokrata,
dosáhli takové míry
nestoudnosti,
jaké bylo viděno,
že dosáhli?
Pokud byli vinni ze zločinů,
žalobce jimi
obtěžká Sokrata,

a nedovolí mu, aby
byl hodným chvály,
za to, že je držel
uvnitř hranic jejich
povinnosti za jejich mládí,
když, se zdá,
že by byli těmi
nejrozháranějšími
a nejméně ovladatelnými.
Toto však není způsob,
jakým hodnotíme
ostatní věci;
neboť kdo se kdy domáhal,
že hudebník, hráč
loutnu, nebo
kterákoliv jiná osoba,
jež vyučuje, poté co
vyučila dobrého žáka,
by měla být viněna
za to, že se stal zaostalým
pod vedením
jiného mistra?
Pokud mladý člověk
získá známost,
která jej přivede
ke zhýralosti,
měl by jeho otec
dávat vinu
prvním přátelům svého
syna, mezi nimiž
žil vždy ctnostně?
Není naopak
pravdou,
že čím více zjišťuje,
že jeho poslední přátelství
se pro něj ukazují
zhoubným, tím větší
důvod bude mít k chvále
jeho dřívější známosti?
A jsou otcové samotní,
kteří jsou
denně se svými dětmi,
vinni z jejich chyb,
pokud jim nedávají
žádný špatný příklad?
Takto měli hodnotit
Sokratu;
pokud by vedl špatný život,
bylo by racionální
pokládat jej za zkaženého;

avšak pokud dobrý,
bylo spravedlivé
obvinít jej ze zločinů,
kterými se neprovinil?
A přesto mohl dát
svým protivníkům
důvod, aby jej obvinili,
pokud by schvaloval,
nebo zdánlivě schvaloval
ty zkaženosti, od kterých
se sám držel oproštěn,
v druhých:
ale Sokrates pohrdal
zkažeností, nejenom v sobě
samém, nýbrž v každém.
Abych to dokázal,
stačí jen, abych zmínil
jeho chování vůči Kritiovi,
muži extrémně závislém
na zhýralosti.
Když Sokrates viděl,
že tento muž má
zvrhlou touhu
po Euthydemovi,
a že její intenzita
by jej svrhla
tak daleko,
že by porušil
meze přirozenosti,
šokován tímto chováním,
vynaložil své nejkrajnější
síly přesvědčování
a argumentoval, aby jej
odradil od tak zpustlé touhy.
A zatímco se zdálo,
že prudkost Kritiovi
vášně se vysmívá všemu
krocení a kontrole,
a Sokratovo umírněné
pokárání bylo
přehlíženo,
filosof,
ze zanícené oddanosti
k ctnosti, vzplanul
v takovém jazyce,
který rázem vyjádřil
jeho vlastní silný vnitřní
mysl mravnosti a pořádku,
a monstrózní hanebnost
Kritiova chtiče.

Má se za to, že toto
drsné, ale spravedlivé
Sokratovo pokárání
bylo základem
nevole, kterou od té doby,
vůči němu měl;
neboť po dobu tyranie
Třiceti, z nichž jedním
byl Kritias,
když měl společně
s Chariklesem na starost
občanskou vládu
města, nezapomněl si
vybavit tuto potupu,
a jako pomstu
vydal zákon zakazující
výuku umění uvažování
v Athénách:
a nemajíc nic konkrétního,
co by Sokratovi
vytknul, snažil se
líčit jej jako ohavného
pošpiněním jej
obyčejnými pomluvami,
které jsou vrhány
na všechny filosofy:
neboť já jsem Sokrata
nikdy neslyšel říci,
že učil tomuto umění,
ani neviděl žádného člověka,
který by ho to kdy slyšel
říci; ale Kritias se urazil
a dal k tomu
dostatečné důkazy:
neboť po Třiceti způsobil,
že bylo velké množství
občanů a dokonce
i těch nejvýznačnějších
zabito, a uvolnil otěže
všem druhům
násilí a drancování,
Sokrates řekl
na jednom místě,
že uvažoval,
zda by ministr Státu,
který každým dnem
snižuje množství občanů
a činí ostatní
více zhýralými,
nebyl zahanben

za své ministrování
a nepokládal by se
za špatného úředníka.
Toto bylo ohlášeno
Kritiovi a Chariklovi,
kteří ihned poslali
pro Sokrata a ukazujíc mu
zákon, který vydali,
zakázali mu promlouvat
k mladým lidem.